

Sygn. akt III CSK 155/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 maja 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak

SSA Bogusław Dobrowolski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa K.G.

przeciwko Kołu Łowieckiemu "R." w [...]

o stwierdzenie nieważności uchwał,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 24 maja 2017 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 23 grudnia 2015 r., sygn. akt I ACa .../15,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 23 grudnia 2015 r. Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Ki.z dnia 8 czerwca 2015 r. oddalającego powództwo K.G. przeciwko Kołu Łowieckiemu „R.” w C. o ustalenie nieważności uchwały Zarządu tego Koła z dnia 18 października 2013 r. dotyczącej zawieszenia go w prawach członka oraz uchwały Walnego Zgromadzenia członków Koła z dnia 11 maja 2014 r. o nieuwzględnieniu odwołania powoda od uchwały Zarządu.

Zgodnie z ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę wyroku Sądu Okręgowego powód jest członkiem Koła Łowieckiego „R.” w [...]. W dniu 14 października 2013 r. razem z innymi członkami tego Koła, W. O. i W. O., brał udział w polowaniu. Powodowi towarzyszył także A. C., kierowca rozwożący myśliwych po ambonach. Po zakończeniu polowania, około godz. 21.00, A. C. razem z powodem pojechał po pozostałych uczestników polowania, rozmieszczonych na ambonach w różnych miejscach. Było wtedy ciemno i samochód przemieszczał się po polnych drogach z włączonymi światłami. W pewnym momencie za samochodem A. C. pojawił się samochód z łowczym J. S. i z G. K. J. S. miał pretensje do powoda o to, że samochód A. C. jeździł „w jedną i drugą stronę”.

W dniu 18 października 2013 r. powód został wezwany na posiedzenie Zarządu pozwanego Koła, na którym postawiono mu zarzut dotyczący zdarzenia, które miało miejsce 14 października 2013 r., tj. „polowania ze sztucznym światłem z jadącego samochodu w czasie wykonywania polowania”. W trakcie wysłuchania, powód stwierdził, że nie stosował sztucznego światła podczas polowania. Jednocześnie oświadczył, że ma małą latarkę podpiętą pod karabin i że w ten sposób należy szukać postrzałka. Żadna z osób uczestniczących w polowaniu w dniu 14 października 2013 r. nie została wezwana na posiedzenie Zarządu Koła, mimo że powód wskazywał te osoby jako świadków zdarzenia.

W dniu 18 października 2013 r. Zarząd Koła podjął uchwałę nr 1 o zawieszeniu powoda w prawach członka Koła na okres 12 miesięcy. Odpis tej uchwały doręczono powodowi i w jej uzasadnieniu wskazano, że w związku

z naruszeniem przez powoda § 4 pkt 1 i § 6 pkt 2 ust. 4 Regulaminu Polowań, po wysłuchaniu powoda i przeanalizowaniu faktów Zarząd podjął uchwałę na podstawie § 152 pkt 1 ust. 4 statutu Polskiego Związku Łowieckiego.

W dniu 11 listopada 2013 r. powód złożył odwołanie od uchwały z dnia 18 października 2013 r. do Walnego Zgromadzenia pozwanego Koła. Wnosił o uchylenie zaskarżonej uchwały zarzucając, że została podjęta bez należytego przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego. Ponadto powód nie został poinformowany o celu wezwania, przez co pozbawiono go możliwości obrony. W dniu 11 maja 2014 r. W.O. i W. O. złożyli wyjaśnienia na posiedzeniu Walnego Zgromadzenia, które następnie uchwałą z tego samego dnia nie uwzględniło odwołania powoda i utrzymało w mocy uchwałę Zarządu Koła o zawieszeniu powoda w prawach członka Koła.

Sąd Okręgowy nie uwzględnił zarzutu niedopuszczalności drogi sądowej wskazując, iż powód dochodził roszczenia na zasadach ogólnych, wnosząc o stwierdzenie w trybie art. 58 § 1 k.c. nieważności zaskarżonych uchwał z powodu ich niezgodności z prawem. Sąd Okręgowy oceniając okoliczności sprawy podzielił twierdzenia powoda, że obydwie zaskarżone uchwały nie zawierały wyczerpującego i jasnego opisu stanu faktycznego sprawy, ani analizy dowodów i uzasadnienia wymiaru kary. Ponadto opis czynu zarzuconego powodowi w protokole posiedzenia Zarządu Koła z dnia 18 października 2013 r. był niejednoznaczny.

Sąd Okręgowy wskazał także, że zgodnie z art. 32 ust. 3 ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz.U. 2013, poz. 1226 ze zm.) koła łowieckie działają na podstawie ustawy oraz statutu Polskiego Związku Łowieckiego. Według § 152 ust. 1 pkt 1 statutu za dopuszczenie się przez członków zrzeszenia przewinień przeciwko przepisom prawa łowieckiego, statutu, uchwałom organów zrzeszenia i koła mogą być stosowane kary porządkowe. Jedną z kar jest zawieszenie w prawach członka koła na okres do jednego roku. Kary porządkowe w stosunku do członków koła wymierzane są przez zarząd koła (§ 152 pkt 1 ust. 2 statutu). Uchwały koła w sprawie kary porządkowej wymagają uzasadnienia (§ 170

ust. 1 statutu). Uchwały na piśmie doręcza się zainteresowanemu z pouczeniem o trybie odwołania (§ 170 ust. 3 statutu).

Zdaniem Sądu Okręgowego strona pozwana dopuściła się uchybień, lecz powództwo podlegało oddaleniu, ponieważ brak jest podstaw do uznania, że zaskarżone uchwały były sprzeczne z ustawą. Podkreślił, że przyczyną nieważności czynności prawnej, wskazaną w art. 58 § 1 k.c., jest sprzeczność z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa. Pojęcie to nie może być w tym wypadku interpretowane rozszerzająco. Zważywszy że obejmuje ono jedynie przepisy rangi ustawowej, uregulowania zawarte w Statucie Polskiego Związku Łowieckiego nie mogą być uznane za przepisy w rozumieniu art. 58 § 1 k.c.

W ocenie Sądu Okręgowego nie było podstaw do uznania, że wydanie zaskarżonych uchwał przez Zarząd i Walne Zgromadzenie pozwanego Koła było sprzeczne z przepisami prawa. Pozostałe zarzuty zgłoszone przez powoda także okazały się nieuzasadnione. Zaskarżone uchwały zostały sporządzone w formie pisemnej i doręczone powodowi wraz z pouczeniem. Sąd Okręgowy wskazał jednocześnie, że uchwała z dnia 18 października 2013 r. nie spełnia wymagań § 170 ust. 1 Statutu Polskiego Związku Łowieckiego. Uchybienie takie może stanowić podstawę do jej uchylenia w trybie § 173 Statutu.

Według Sądu Okręgowego, skoro powód wnosił o stwierdzenie nieważności wskazanych przez niego czynności prawnych, bezprzedmiotowe było badanie, czy zaskarżone uchwały były prawidłowe i czy faktycznie istniały podstawy do zawieszenia powoda w prawach członka koła. Niezależnie od tego droga sądowa w tym zakresie, zgodnie z art. 33 ust. 6 prawa łowieckiego, była wyłączona. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 6 listopada 2012 r. na gruncie art. 33 ust. 6 prawa łowieckiego stwierdził, że dopuszczalne jest wyłączenie spod kontroli sądowej spraw, w których orzekane są sankcje mające wyłącznie charakter wewnątrzorganizacyjny, dlatego brak było podstaw do dokonania oceny zasadności zastosowanej wobec powoda kary porządkowej.

W konkluzji Sąd Okręgowy wskazał, że strona pozwana nie zastosowała wobec powoda zakwestionowanego przez Trybunału Konstytucyjnego przepisu, a przepisy dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej wprowadzone zostały

do prawa łowieckiego dopiero ustawą z 12 grudnia 2013 r. o zmianie ustawy - Prawo łowieckie (Dz. U. 2014.228) i przepisy te obowiązują od dnia 21 kwietnia 2014 r. Zatem w chwili wydania pierwszej z zaskarżonych uchwał nie było możliwości rozpoznania sprawy powoda przed sądem dyscyplinarnym.

Sąd Apelacyjny oddalając apelację powoda od wyroku Sądu Okręgowego wskazał, że każdy kto ma w tym interes prawny może się powołać na nieważność czynności prawnej, jak również dochodzić ustalenia nieważności czynności prawnej na drodze sądowej. Stan bezwzględnej nieważności czynności prawnej jest brany pod uwagę z urzędu przez organy stosujące prawo. Oznacza to jednak, że powód wnosząc pozew o stwierdzenie nieważności uchwał, powinien wykazać w oparciu o art. 6 k.c. i art. 232 k.p.c. interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. Dotyczy to zwłaszcza okoliczności, że Zarząd pozwanego Koła Łowieckiego w uchwale z 18 października 2013 r. zawiesił go w prawach członka na okres 12-stu miesięcy. Sąd Apelacyjny stwierdził, że interes prawny to obiektywnie istniejąca, a nie tylko hipotetyczna (subiektywna) potrzeba prawna uzyskania wyroku odpowiedniej treści, w sytuacji rzeczywistego naruszenia albo zagrożenia naruszenia sfery prawnej powoda. W ocenie Sądu Apelacyjnego, niewystarczające jest twierdzenie powoda, że posiada on interes prawny w ustaleniu nieważności uchwał, ponieważ pozbawiają go prawa wynikające ze stosunku cywilnoprawnego łączącego z pozwanym. Powód nie skonkretyzował podstawy dochodzonego roszczenia oraz nie wskazał o jakie sytuacje natury prawnej miałyby chodzić. Nie zostały także wskazane dowody, w oparciu o które można by wywieść okoliczności wskazujące na występowanie w sprawie interesu prawnego w dochodzeniu stwierdzenia nieważności uchwał. Okoliczność, że powód w okresie 12 miesięcy od daty wydania uchwały Koła Łowieckiego, czyli do 18 października 2014 r., nie miał prawa uczestniczyć w polowaniach, stanowi sferę interesu faktycznego, a nie prawnego. Ponadto kwestia ta utraciła aktualność ponieważ zawieszenie powoda w prawach członka strony pozwanej dotyczyło okresu jednego roku, a powód nie sprecyzował wpływu tej okoliczności na swoją obecną sytuację prawną w Kole Łowieckim.

W konkluzji Sąd Apelacyjny uznał za bezprzedmiotowe wywody apelacji dotyczące dyscyplinarnego charakteru kary wymierzonej powodowi,

konstytucyjnego prawa powoda do zbadania zasadności wymierzonej kary, nieważności podjętych uchwał oraz niezachowania ustawowego trybu do wymierzenia powodowi kary.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wniósł powód, zaskarżając go w całości. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej zarzucił naruszenie art. 189 k.p.c. w zw. z art. 190 ust. 1 Konstytucji, 189 k.p.c. w zw. z art. 6 k.p.c. i art. 232 k.p.c., art. 189 k.p.c. w zw. z art. 33 ust. 6 ustawy z 13 października 1995 r. Prawo łowieckie, art. 189 k.p.c. w zw. z art. 42 ust. 1 i 2 i art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji, art. 189 k.p.c. w zw. z art. 30 i art. 47 ust. 1 Konstytucji. W ramach drugiej podstawy kasacyjnej skarżący zarzucił naruszenie art. 379 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 77 § 9 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych w zw. z art. 398²¹ k.p.c. Na tej podstawie wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

W odpowiedzi pozwany wnosił o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nieuzasadniony jest zarzut nieważności postępowania przez Sądem Apelacyjnym (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Zarzut ten związany jest z udziałem w składzie tego Sądu sędziego Sądu Okręgowego w [...] P. C., który został delegowany przez Prezesa Sądu Apelacyjnego w [...] na podstawie art. 77 § 9 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 133 ze zm.) do pełnienia obowiązków sędziego w Sądzie Apelacyjnym w [...] w dniu 23 grudnia 2015 r., to jest w dniu rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy w postępowaniu drugo-instancyjnym. Sąd Najwyższy w uchwale siedmiu sędziów z dnia 17 maja 2016 r., III CZP 103/15 (OSNC 2016, nr 11, poz. 124) wyjaśnił, iż skład sądu, w którym uczestniczył sędzia sądu okręgowego delegowany przez prezesa sądu apelacyjnego na podstawie art. 77 § 9 prawa o ustroju sądów powszechnych do pełnienia obowiązków sędziego w sądzie apelacyjnym w określonym dniu, a następnie - po odroczeniu ogłoszenia orzeczenia w sprawie rozpoznanej z jego udziałem - do pełnienia obowiązków sędziego w tym sądzie w dniu ogłoszenia orzeczenia w sprawie, nie jest sprzeczny z przepisami prawa (art. 379 pkt 4 k.p.c.).

Uchwała ta wprawdzie dotyczy nieco innej sytuacji procesowej niż w rozpoznawanej sprawie, w której nie doszło do odroczenia ogłoszenia orzeczenia, to ma szerszy walor ponieważ nie pozostawia wątpliwości także co do skuteczności aktu „jednodniowego” delegowania przez prezesa sądu apelacyjnego sędziego sądu okręgowego do pełnienia obowiązków sędziego w sądzie apelacyjnym. Natomiast uzasadniony jest zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 189 k.p.c., który nie uwzględnił apelacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego oddalającego powództwo poprzez uznanie, iż nie wykazał interesu prawnego w dochodzeniu przedmiotowego roszczenia.

Powództwo zostało wniesione do Sądu Okręgowego przed wejściem w życie ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o zmianie ustawy - Prawo łowieckie (Dz.U. 2014, poz. 228). W związku więc z art. 3 ustawy w niniejszej sprawie należy uwzględnić stan prawny obowiązujący przed wejściem w życie tej noweli (t.j. przed 21 kwietnia 2014 r.), ponieważ jeśli do spraw utraty członkostwa w kole łowieckim wszczętych przed sądami powszechnymi przed wejściem w życie ustawy stosuje się przepisy dotychczasowe, to regułę tę należy także zastosować do spraw dotyczących zawieszenia w prawach członka koła łowieckiego z uwagi na porównywalne konsekwencje wynikające z obydwu tych sankcji.

Zgodnie z art. 33 ust. 6 prawa łowieckiego w brzmieniu obowiązującym do dnia 21 kwietnia 2014r., w sprawach nabycia lub utraty członkostwa w Polskim Związku Łowieckim oraz utraty członkostwa w kole łowieckim zainteresowany mógł - po wyczerpaniu postępowania wewnątrzorganizacyjnego - dochodzić swoich praw na drodze sądowej. W związku z tym uregulowaniem w orzecznictwie sądowym stwierdzono, że urzeczywistniało ono prawo do sądu, o którym mowa w art. 45 Konstytucji, ponieważ umożliwiało dochodzenie przed sądem powszechnym żądań o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa wynikającego z członkostwa w Polskim Związku Łowieckim lub kole łowieckim, niezależnie od tego, jak zostało sformułowane żądanie zainteresowanego (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 września 2016 r., III CZP 45/16, OSNC 2017, nr 6, poz. 63, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2007 r., II CSK 100/07, OSNC-ZD 2008, nr B, poz. 37, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r., II CSK 170/12, OSNC-ZD 2014, nr A, poz. 1). Droga sądowa do dochodzenia tych roszczeń była otwarta jeśli

wyczerpane było postępowanie wewnątrzorganizacyjne; zainteresowany wszczynał postępowanie przez wniesienie pozwu - najczęściej pozwu o ustalenie (art. 189 k.p.c.) - rozpoznawanego następnie w toku instancji, z zachowaniem uprawnienia do złożenia skargi kasacyjnej, jeżeli w sprawie była dopuszczalna (por. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 listopada 2012 r., K 21/11, OTK-A 2012/10/119).

Przedmiot niniejszej sprawy obliguje do szerszego nawiązania do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 listopada 2012 r., K 21/11, który stwierdził niezgodność art. 33 ust. 6 prawa łowieckiego w poprzednim brzmieniu z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji, w zakresie w jakim nie przewidywał prawa członka Polskiego Związku Łowieckiego, wobec którego zastosowano inną sankcję niż utrata członkostwa w tym związku lub kole łowieckim, gdy przewinienie i orzeczona za nie sankcja nie miały wyłącznie charakteru wewnątrzorganizacyjnego, do wniesienia odwołania do sądu. W uzasadnieniu tego wyroku wyjaśniono, że nie należały do spraw wewnątrzorganizacyjnych sankcje takie jak zawieszenie w prawach członka Związku czy zawieszenie w prawie do polowania. Konstytucyjnej ochronie podlegają prawa majątkowe członków Polskiego Związku Łowieckiego, prawo do ochrony dobrego imienia, wolności zrzeszania się, której ochronę prawo łowieckie poręcza. Te ostatnie uwagi należy odnieść do członkostwa w kole łowieckim ponieważ w świetle art. 33 prawa łowieckiego zachodzi bardzo ścisła więź prawna między tym podmiotem a Polskim Związkiem Łowieckim.

Powyższe wyjaśnienia dotyczą stanu prawnego, w oparciu o który należy dokonać oceny dochodzonego przez powoda roszczenia. Sąd Apelacyjny uznał, iż powód nie wykazał interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c., ponieważ pozbawienie go prawa w polowaniach w istocie stanowiło naruszenie interesu faktycznego, a nie prawnego, ponadto nie zidentyfikował i nie skonkretyzował sytuacji natury prawnej będącej konsekwencją pozbawienia go prawa ze stosunku cywilnoprawnego łączącego z pozwanym i wreszcie upłynął okres zawieszenia w prawach członka Koła Łowieckiego.

W związku z tym stanowiskiem Sądu Apelacyjnego należy stwierdzić, że w literaturze pojęcie interesu prawnego utożsamia się z potrzebą prawną, która wynika z sytuacji prawnej, w jakiej powód się znajduje. Decyzja sądu o wydanie wyroku ustalającego jest konsekwencją stwierdzenia, że istnieje potrzeba tego rodzaju ochrony sądowej. Pojęcie interesu prawnego należy rozumieć szeroko, tzn. nie tylko w sposób wynikający z treści określonych przepisów prawa przedmiotowego, lecz w sposób uwzględniający oprócz treści tych przepisów również ogólną sytuację prawną powoda. W ramach konstrukcji powództwa o ustalenie pojęcie to powinno być interpretowane z uwzględnieniem szeroko pojmowanego dostępu do sądów w celu zapewnienia ochrony prawnej lub prawa. W orzecznictwie wyjaśniono, że jeżeli powództwo o ustalenie istnienia prawa jest jedynym możliwym środkiem jego ochrony, powód ma interes prawny w żądaniu ustalenia. Powództwo przewidziane w art. 189 k.p.c. ma znaczenie uniwersalne, a interes prawny w rozumieniu tego przepisu stanowi szeroką formułę, obejmującą wiele sytuacji prawnych, w których uwikłany może być podmiot występujący z powództwem ustalenia (nieistnienia) prawa lub stosunku prawnego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2012 r., III CSK 181/11, OSNC 2012 nr 7-8, poz.101).

Powód domagał się ochrony prawnej w związku z nieprawdziwymi, w jego ocenie, zarzutami, które doprowadziły do podjęcia przez organy pozwanego Koła Łowieckiego uchwał w przedmiocie zawieszenia go w prawach członka tego Koła. Z twierdzeń powoda wynikało, że uchwały te były dla niego krzywdzące ponieważ uwzględniały zarzut niezgodnego ze Statutem Polskiego Związku Łowieckiego polowania. Zarzut taki wywołał dla powoda niekorzystne konsekwencje, ponieważ spowodował negatywny odbiór w środowisku Koła Łowieckiego, a także pozbawił prawa do polowania. Ochronie podlegają prawa majątkowe i prawa do ochrony dobrego imienia członków Polskiego Związku Łowieckiego i kół łowieckich. Ingerencja organów tych podmiotów w prawa ich członków powinna podlegać sądowej kontroli, w ramach której podlegałaby weryfikacji kwestia wystąpienia okoliczności wskazanych w uchwale stanowiących podstawę orzeczonej sankcji oraz ocena czy zastosowana kara była adekwatna do stwierdzonych przewinień (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r., II CSK 170/12). Powyższe zagadnienia zostały pominięte przez Sąd Apelacyjny,

choć mają istotne znaczenie przy ocenie zasadności powództwa w kontekście art. 189 k.p.c. Dlatego należy przyjąć, że zawarty w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia tego przepisu okazał się zasadny.

Budzi także zastrzeżenie wniosek Sądu Apelacyjnego, że upływ okresu na jaki powód został zawieszony w prawach członka pozwanego Koła spowodował ekspirację interesu prawnego w dochodzeniu przedmiotowego roszczenia. Sąd Apelacyjny szerzej nie uzasadnił swego stanowiska w tym względzie, przede wszystkim nie odniósł się do faktu postawienia przez Koło Łowieckie pod adresem powoda poważnego zarzutu udziału w polowaniu prowadzonym przy użyciu niedozwolonych metod i nie ocenił wynikających stąd konsekwencji w zakresie naruszenia dobrego imienia czy naruszenia praw majątkowych związanych z zawieszeniem w prawach członka Koła Łowieckiego.

Sąd Najwyższy uznając skargę kasacyjną za uzasadnioną na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ k.p.c.

kc

jw